

УДК 7.035(510)''20'':001.89(100+477)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-3-21>

Наталія СТРИЖКО,
orcid.org/0000-0003-3867-3668
аспірантка кафедри теорії та історії мистецтв
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна) nataliia.stryzhko@gmail.com

Михайло СЕЛІВАЧОВ,
orcid.org/0000-0001-9199-0270
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри теорії та історії мистецтва
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна) mik_sel@ukr.net

СУЧАСНА КАЛІГРАФІЯ КИТАЮ У МИСТЕЦТВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Зростаючий міжнародний інтерес та активізація наукових досліджень у галузі сучасної китайської каліграфії свідчить про збільшення популярності та визнання цього мистецтва у світі. З'являються новітні дисертаційні дослідження, які демонструють міждисциплінарний підхід до вивчення китайської каліграфії. Зокрема, ґрунтовно розглядаються роботи, присвячені історичному розвитку різних каліграфічних стилів і шкіль, їхнім естетичним особливостям та еволюції. Значна увага приділяється дослідженням, в яких каліграфія розглядається в тісному зв'язку з китайською літературою та філософією, зокрема чань-буддизмом. Детально аналізуються праці, спрямовані на вивчення технік і матеріалів китайської каліграфії, специфіки роботи з пензлем, тушшю, папером. Окремо висвітлюються дослідження семіотичних аспектів каліграфії, розкриття символічного та культурного значення ієрогліфів.

Наголошується на вагомій ролі кураторів, мистецтвознавців та арт-критиків у популяризації та науковому осмисленні сучасної китайської каліграфії. Відзначається їхній внесок в організацію масштабних виставкових проєктів, присвячених китайській каліграфії, що відбуваються в провідних музеях та галереях світу. Акцентується увага на численних публікаціях – статтях, монографіях, каталогах виставок, – в яких куратори й арт-критики аналізують творчість окремих каліграфів, досліджують новітні тенденції та явища в китайській каліграфії. Їхня діяльність сприяє поширенню знань про сучасну каліграфію Китаю, залученню ширшої аудиторії до цього культурного феномену.

Окрема увага приділяється провідним сучасним китайським каліграфам та художникам, які поєднують академічні дослідження з творчими практиками, синтезуючи східні та західні мистецькі традиції, техніки та матеріали. Це сприяє виникненню інноваційних форм сучасного китайського мистецтва при збереженні культурної ідентичності.

Проаналізовано стан досліджень китайської каліграфії в Україні, де ця галузь залишається маловивченою. Водночас, перші ґрунтовні праці українських науковців та діяльність Інституту сходознавства ім. А. Кримського НАН України свідчать про зростання інтересу до вивчення культури та мистецтва Китаю. Наголошується на необхідності активнішого залучення вітчизняних мистецтвознавців до цієї сфери задля збагачення українських студій з китаєзнавства та сприяння міжкультурному діалогу. Стаття узагальнює сучасний стан міжнародних наукових досліджень у галузі китайської каліграфії, висвітлюючи її міждисциплінарний характер та потребу в подальшому вивченні цього культурного феномену в Україні.

Ключові слова: сучасна каліграфія Китаю, мистецтвознавство, орнаментальність, стилістичні тенденції, наукові дослідження, міждисциплінарний підхід, мистецькі традиції.

Nataliia STRYZHKO,

orcid.org/0000-0003-3867-3668

*Graduate student at the Department of Art Theory and History
National Academy of Fine Arts and Architecture
(Kyiv, Ukraine) nataliia.stryzhko@gmail.com*

Mykhailo SELIVACHEV,

orcid.org/0000-0001-9199-0270

*Doctor of art History, Professor,
Professor of the Department of Theory and History of Art
National Academy of Fine Arts and Architecture
(Kyiv, Ukraine) mik_sel@ukr.net*

MODERN CALLIGRAPHY OF CHINA IN ART HISTORY RESEARCH

The article highlights the growing international interest and intensification of scientific research in the field of modern Chinese calligraphy, which is gaining more and more recognition and popularity in the world. The article analyzes recent dissertation research that demonstrates an interdisciplinary approach to the study of Chinese calligraphy. In particular, works devoted to the historical development of various calligraphic styles and schools, their aesthetic features and evolution are thoroughly examined. Considerable attention is paid to studies in which calligraphy is considered in close connection with Chinese literature and philosophy, in particular Chan Buddhism. The works aimed at studying the techniques and materials of Chinese calligraphy, the specifics of working with a brush, ink, and paper are analyzed in detail. Research on the semiotic aspects of calligraphy, revealing the symbolic and cultural meaning of hieroglyphs is highlighted separately.

Emphasis is placed on the important role of curators, art critics and art critics in the popularization and scientific understanding of modern Chinese calligraphy. Their contribution to the organization of large-scale exhibition projects dedicated to Chinese calligraphy, which take place in the world's leading museums and galleries, is noted. Attention is focused on numerous publications – articles, monographs, exhibition catalogs – in which curators and art critics analyze the work of individual calligraphers, explore the latest trends and phenomena in Chinese calligraphy. Their activities contribute to the dissemination of knowledge about modern Chinese calligraphy, the involvement of a wider audience in this cultural phenomenon.

Particular attention is paid to leading contemporary Chinese calligraphers and artists who combine academic research with creative practices, synthesizing Eastern and Western artistic traditions, techniques and materials. This contributes to the emergence of innovative forms of modern Chinese art while preserving cultural identity.

The state of Chinese calligraphy research in Ukraine, where this field remains understudied, is analyzed. At the same time, the first thorough works of Ukrainian scientists and the activities of the Institute of Oriental Studies named after A. Krymskyi of the National Academy of Sciences of Ukraine testify to the growing interest in the study of Chinese culture and art. It is emphasized the need for more active involvement of domestic art critics in this field in order to enrich Ukrainian studies on Chinese studies and promote intercultural dialogue. The article summarizes the current state of international scientific research in the field of Chinese calligraphy, highlighting its interdisciplinary nature and the need for further study of this cultural phenomenon in Ukraine.

Key words: *modern Chinese calligraphy, art history, ornamentality, stylistic tendencies, scientific research, interdisciplinary approach, artistic traditions.*

Постановка проблеми. Сучасна китайська каліграфія є актуальним, проте недостатньо дослідженим явищем сучасного мистецтва. Незважаючи на зростаючий інтерес до неї у світі, в українському мистецтвознавстві відсутні комплексні наукові дослідження, присвячені генезису, сучасному стану та провідним тенденціям розвитку цього виду мистецтва. Переважна більшість наукових праць зосереджена на вивченні традиційної класичної каліграфії Китаю. Натомість новітні явища та експериментальні пошуки в царині каліграфії залишаються поза увагою дослідників.

Отже, для комплексного вивчення сучасної китайської каліграфії як самостійного мистець-

кого феномену першочергово постає необхідність вивчення вже проведених мистецтвознавчих досліджень. Актуальною є потреба осмислити шлях її становлення та розвитку, виявити характерні риси, провідні тенденції, місце і роль у культурному просторі Китаю та світу. Це дозволить глибше зрозуміти внесок китайських митців у розвиток світового візуального мистецтва на сучасному етапі.

Мета статті полягає у систематизації головних здобутків і встановленні міри вивченості сучасної каліграфії Китаю зарубіжними та вітчизняними авторами, в окресленні перспектив і можливих напрямів подальших досліджень з означеної тематики.

Актуальність дослідження ступеня вивченості сучасної каліграфії Китаю зумовлена тим, що каліграфія є важливою складовою традиційної культури Китаю, що зберігає своє значення і в сьому китайському суспільстві. Вивчення цього мистецтва дозволяє краще зрозуміти процеси розвитку культури Китаю на теперішньому етапі. Проте, попри значний інтерес західних та вітчизняних дослідників до традиційної класичної каліграфії Китаю, сучасна китайська каліграфія залишається маловивченою галуззю. Комплексний аналіз творчості митців, що з нею працюють дозволить виявити прогалини у дослідженнях та окреслити напрями подальшої наукової роботи. В умовах культурної глобалізації та зростання інтересу до китайської культури у світі, дослідження рецепції китайської каліграфії набуває особливого значення для розуміння міжкультурної комунікації та трансформації культурних практик.

Отже, комплексне вивчення ступеня дослідженості сучасної каліграфії Китаю в зарубіжному та вітчизняному мистецтвознавстві є важливим і актуальним завданням, що дозволить оцінити досягнення в цій галузі та окреслити подальші наукові перспективи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна каліграфія Китаю є невід'ємною частиною китайської культурної спадщини, що розвивається впродовж тисячоліть. Вона являє собою мистецтво гармонійного поєднання естетики письмових знаків, філософсько-світоглядних концепцій та духовної практики, набуваючи в глобалізованому світі все більшої популярності та визнання на міжнародній арені. Про це свідчать численні персональні та групові виставки творів каліграфії, що проходять в провідних музеях та галереях світу.

Китайське мистецтво почало активніше поширюватися в країнах Заходу після культурної революції в Китаї та реформ Мао Цзедуну (1966–1976 рр.) Зокрема, західних митців надихнув «китайський експресіонізм» з його енергійними рухами, емоціями та незвичними техніками живопису. Це викликало зацікавленість до різних напрямів китайської художньої культури, в тому числі й до каліграфії. З'явилися перші ґрунтовні дослідження класичної китайської каліграфії англійською мовою.

З 1980-х років, у зв'язку з активізацією розвитку сучасного каліграфічного мистецтва в Китаї, західні науковці почали все більше цікавитися впливом китайської культури на візуальне мистецтво їх країн та новітніми явищами в сучасному мистецтві Китаю.

Так Мюллер-Яо М.Х. в дослідженні «Вплив китайської каліграфії на західне інформельне мистецтво» (Müller-Yao, 2015: 75–98). виділяє два основні напрями впливу китайської каліграфії: ідеологічно-естетичний та формальний. Ідеологічно-естетичний вплив полягав у сприйнятті західними художниками чань/дзен-буддистського світогляду, принципів спонтанності та безпосередності творчого акту. А формальний вплив включає засвоєння художниками технік китайської каліграфії, зокрема просторового пластичного руху лінії, «підняття й опускання», «викручування і згинання» пензля. Це дозволило розвинути зображальний потенціал лінії як живої динамічної форми. Марк Тобі та Андре Массон визнаються головними представниками «каліграфічного інформелю», які глибоко опанували принципи каліграфії, зокрема «принцип однієї лінії». Вони розробили новаторські формальні засоби на основі каліграфічної лінії та техніки письма пензлем, такі як роз'єднана всеохопна композиція (олловер) та «рухомий фокус». Автор наголошує, що вплив китайської каліграфії на західне мистецтво виявився більш значущим, ніж вважалося раніше. Він сприяв розвитку інтуїтивно-іраціонального, лінійно-динамічного мистецтва, звільненню від ілюзорного реалізму, перетворенню жесту та лінії на основні виражальні засоби, подоланню розриву між мистецтвом і життям тощо.

Водночас, праця Д. Чжан Чиракової «Розбивання чорнила – абстрактне мистецтво тушшю в материковому Китаї» (Zhang Cziráková, 2020: 245) присвячена аналізу сучасного китайського абстрактного живопису та каліграфії кінця ХХ – початку ХХІ століття. Дослідниця приділяє увагу взаємодії традиційних художніх практик, зокрема каліграфії та чань-буддизму, з новітніми західними віяннями в образотворчому мистецтві Китаю. Авторка не виділяє каліграфію, як основу для створення масштабних арт проєктів, перформансів та інсталяцій а концентрує свою увагу на важливості осмислення зв'язків абстрактного мистецтва з традиційними китайськими мистецькими практиками, зокрема каліграфією та чань-буддизмом. Вона також звертає увагу на вплив японської абстрактної каліграфії та західної філософії на формування сучасного китайського абстракціонізму.

Отже, ці дві роботи доповнюють одна одну, розкриваючи як вплив китайської каліграфії на Захід, так і вплив західного мистецтва на розвиток сучасної каліграфії Китаю. Їх комплексний аналіз дозволяє глибше зрозуміти процеси взаємодії Сходу та Заходу у мистецтві ХХ–ХХІ століть.

Поряд із науковими студіями, вагомий внесок у дослідження та популяризацію сучасної китайської каліграфії здійснюють мистецтвознавці, куратори мистецьких проєктів та безпосередньо художники-каліграфи як в Китаї, так і в країнах Заходу. Їхня практична діяльність у царині мистецтва стає важливим джерелом для подальших наукових розвідок та мистецтвознавчих дискусій. Крім того, важливо наголосити, що багато всесвітньовідомих сучасних каліграфів Китаю мають свої студії у декількох країнах світу та працюють як в Китаї та Гонконзі так і в США, Австралії та країнах Європи. Це робить їх доступними для спілкування в інтерв'ю та безпосереднього дослідження їх творчості науковцями.³ Завдяки такій мобільності провідних каліграфів стає легшим організувати особисті інтерв'ю та обміни думками між митцями та науковцями. Це дозволяє краще зрозуміти творчі методи, естетичні принципи, філософські концепції, що лежать в основі сучасної китайської каліграфії. Безпосереднє спілкування з художниками допомагає глибше зануритися в їхній внутрішній світ, духовні пошуки, творчі експерименти. Провідні світові куратори організують виставки та проєкти, присвячені китайській каліграфії та за участю китайських митців по всьому світу, що в свою чергу робить їх мистецтво доступним для досліджень. Масштабні арт проєкти, новаторські та експериментальні складові яких є джерельною базою для документалізації та вивчення. На основі каталогів виставок⁴ та оглядів ЗМІ у арт критиків є можливість проводити свої дослідження та публікувати їх в наукових збірниках та монографіях. Дослідження розвитку традиційної каліграфії Китаю завжди викликало жвавий науковий інтерес серед науковців різних епох та країн. Незважаючи на те, що багато дисертаційних досліджень присвячено мистецтву каліграфії, більша їх частина присвячена саме традиційному мистецтву каліграфії за часів різних династій, а також естетиці каліграфії⁷ та філософії.

Аналіз цих та інших новітніх дисертацій демонструє міждисциплінарний характер досліджень китайської каліграфії у світі, дослідження каліграфії проводиться з точки зору іншої суміжної дисципліни. Науковці вивчають історію каліграфічних стилів, зв'язок каліграфії з літературою та філософією, техніки виконання, семіотичні аспекти тощо. Це дозволяє представити широкій аудиторії найактуальніші тенденції в цій галузі. Мистецтвознавці та арт-критики у своїх статтях і дослідженнях аналізують явища сучасної каліграфії, розглядають творчість окремих митців, осмис-

люють впливи традиції та новаторства. Це сприяє поглибленому розумінню процесів у цій галузі мистецтва. Крім того, міжнародні конференції, присвячені каліграфії, збагачують мистецтвознавчий дискурс новими підходами до вивчення каліграфії. Отже, діяльність кураторів, критиків та науковців є важливим внеском у дослідження й популяризацію сучасної каліграфії Китаю.

Варто зазначити, що більшість успішних сучасних митців Китаю, таких як Ван Дулінг, Пан Гокай, Гу Вента та Лі Коу Сунг, мають ґрунтовну базу професійної освіти у галузі традиційних мистецьких практик, зокрема каліграфії та живопису тушшю. Їхня творча та мистецька діяльність гармонійно поєднується з дослідницькою роботою в сфері каліграфії та тушевого живопису. Результати власних наукових досліджень вони представляють у формі публікацій – монографій, статей, есе, а також безпосередньо втілюють у своїх мистецьких проєктах та творчих експериментах. Перебуваючи у постійному творчому пошуку, видатні каліграфи та художники Китаю ретельно вивчають мистецькі здобутки країн Заходу. Це дозволяє їм проводити синтез східних та західних художніх технік, матеріалів, образно-пластичних мов. На основі органічного поєднання традицій народжуються інноваційні форми сучасного китайського мистецтва.

Такий міждисциплінарний підхід, що поєднує академічні дослідження з творчими практиками, є однією з визначальних рис діяльності провідних майстрів каліграфії та живопису Китаю. Їхня робота розширює горизонти художнього пошуку, урізноманітнює візуальні засоби, збагачує концептуальне наповнення сучасного мистецтва. Водночас глибоке знання історичної спадщини класичних мистецьких шкіл Китаю допомагає зберігати культурну ідентичність та автентичність творчих експериментів. Це запобігає повній асиміляції китайського мистецтва західними тенденціями та сприяє виникненню нових, оригінальних художніх форм на перетині культур. Загалом, творчі експерименти видатних сучасних митців Китаю демонструють шлях до діалогу та взаємозбагачення мистецьких традицій Сходу та Заходу на новому етапі розвитку світового мистецтва та мистецтвознавства.

В своїй статті «Дослідження китайської ієрогліфіки в сучасному науковому дискурсі» Ван Вейжун досліджує періоди розвитку ієрогліфіки Китаю, проте робить акцент на дослідженні дизайну побудови письма з часів спрощення китайської ієрогліфічної писемності (період з 1955 року до сьогодні) (Ван Вейжун, с. 76), не

розглядаючи дослідження сучасної каліграфії та не виділяючи період її розвитку.

Чен Чжоу в статті «Сучасна китайська каліграфія у наукових дискусіях кінця ХХ – початку ХХІ ст.» проводить огляд найбільш релевантних, на його думку тез, стосовно поглядів на сучасну китайську каліграфію, проте також не акцентує увагу на початок активізації інтересу та наукових досліджень по вказаній тематиці після першої виставки сучасної каліграфії 1985 року.

А. Ієцці, навпаки наголошує на даті «офіційного» початку сучасної каліграфії Китаю, а саме від першої виставки сучасної каліграфії, що відбулася 15 жовтня 1985 року в Пекіні. Ця подія започаткувала новий етап, ознаменувавши появу й утвердження сучасного напрямку каліграфії, як самостійного мистецького напрямку.

В Україні китайська каліграфія в цілому, та сучасна каліграфія зокрема, поки що залишається маловивченими. Проте з'являються перші ґрунтовні дослідження українських науковців, присвячені культурі та мистецтву Китаю, це свідчить про зростання інтересу до вивчення та популяризації цього культурного спадку.

Наукові дослідження, присвячені культурі та мистецтву Китаю проводяться науковцями Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, Харківської державної академії дизайну і мистецтв, тощо. Дослідженням китайської культури у вітчизняному мистецтвознавстві займається Новікова О., яка в своїх дослідженнях вивчає китайську порцеляну в колекціях музеїв України. Крім того в роботах Гу Сінченя, Чжоу Чен, Ван Вейжун, в яких досліджується традиційний живопис Китаю та застосування китайської каліграфії в дизайні. Мистецтвознавчих досліджень, присвячених розвитку сучасної каліграфії Китаю в українському мистецтвознавчому дискурсі до сьогодні не проводилось.

Велику роботу з популяризації китайської культури та китаєзнавства в Україні проводить Інститут Конфуція. Основними напрямками його діяльності є: викладання китайської мови, організація культурно-мистецьких заходів, присвячених китайським традиціям та святам, підтримка наукових досліджень з китаєзнавства тощо. Завдяки активній діяльності Інституту Конфуція китайська мова та культура стають все більш популярними в Україні, тому його внесок у розвиток китаєзнавства в нашій країні є дуже значущим.

Крім того вагомий внесок у розвиток китаєзнавства робить Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України. Інститут було засновано у 1991 році як науково-дослідний центр з вивчення

культур, мов, історії та літератур народів Азії та Африки. Серед основних напрямків досліджень Інституту сходознавства в галузі китаєзнавства можна виділити: вивчення класичної та сучасної китайської мови і літератури; дослідження історії, філософії, культури Китаю; аналіз зовнішньої політики та економіки КНР; видання фундаментальних наукових праць та перекладів китайської літератури українською мовою; підготовка висококваліфікованих фахівців-сходознавців; співпраця з академічними установами Китаю. Взагалі Інститут сходознавства ім. А. Кримського відіграє провідну роль в українському китаєзнавстві, розвиваючи фундаментальні дослідження та сприяючи міжнародному науковому обміну.

Інститут регулярно проводить міжнародні наукові конференції, круглі столи та семінари, присвячені різним аспектам китаєзнавства, такі як конференція «Китай: історія та сучасність», «Китайська цивілізація: традиції та сучасність» тощо. Науковці Інституту публікують фундаментальні монографії та наукові статті з китаєзнавчої тематики. Водночас, мистецтвознавчі дослідження традиційного та сучасного мистецтва Китаю поки що не є пріоритетним напрямком роботи Інституту. Це відкриває нові можливості для вивчення й популяризації китайського образотворчого мистецтва, архітектури, театру тощо в українському академічному полі. Залучення мистецтвознавців до китаєзнавчих студій могло б суттєво збагатити українську сходознавчу науку та сприяти міжкультурному діалогу між Україною і Китаєм.

Висновки. Сучасна китайська каліграфія переживає період зростаючого міжнародного визнання та інтересу з боку наукової спільноти. Численні виставки, публікації та дисертаційні дослідження, що проводяться в різних країнах світу, свідчать про її перетворення на важливий культурний феномен, який привертає увагу мистецтвознавців, кураторів, філософів та дослідників різних дисциплін. Міждисциплінарний підхід, що поєднує вивчення історії, естетики, технік, семіотики каліграфії, її зв'язків з літературою та філософією, демонструє наукову глибину та всеохопність досліджень цього напрямку китайського мистецтва.

Вагомий внесок у дослідження та популяризацію сучасної китайської каліграфії роблять провідні митці, які органічно поєднують академічні студії з творчою практикою, експериментуючи з синтезом східних та західних художніх традицій. Завдяки безпосередньому діалогу з мистецтвознавцями та кураторами в різних країнах світу, їхня новаторська діяльність стає більш відкритою

та доступною для наукового аналізу. Це сприяє поглибленому розумінню естетичних принципів, філософських концепцій та творчих методів сучасних каліграфів Китаю. Разом з тим, опора на культурну спадщину та класичні мистецькі школи допомагає їм зберегти автентичність і самобутність у час глобалізації.

Попри значні здобутки світової науки у вивченні китайської каліграфії, в Україні ця галузь залишається маловідомою і потребує більшої уваги з боку вітчизняних дослідників. Перші ґрунтовні праці українських науковців, присвя-

чені культурі та мистецтву Китаю, демонструють зростаючий інтерес до цієї тематики. Діяльність Інституту сходознавства ім. А. Кримського НАН України, який регулярно проводить конференції та публікує наукові видання з китаєзнавства, відкриває нові можливості для вивчення й популяризації китайського образотворчого мистецтва, зокрема каліграфії. Залучення вітчизняних мистецтвознавців до цієї сфери могло б суттєво збагатити українську сходознавчу науку та сприяти міжкультурному діалогу між Україною і Китаєм у галузі мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Müller-Yao M. H. The Influence of Chinese Calligraphy on Western Informel Painting: Doctoral dissertation / Heinrich Heine University Düsseldorf, 2015. 403 p. URL: https://archiv.ub.uni-heidelberg.de/artdok/3932/1/Mueller_Yao_The_influence_of_Chinese_calligraphy_on_Western_Informel_painting_2015.pdf (дата звернення: 16.02.2024).
2. Zhang Cziráková D. Breaking the Ink – Abstract Ink Art in Mainland China. 1st ed. Bratislava : VEDA, 2020. 272 p. URL: <https://doi.org/10.31577/2020-978-80-224-1841-6> (дата звернення: 20.02.2024).
3. Erickson B. Wang Dongling: Creating a place for calligraphy in the realm of Contemporary art. *Wang Dongling's works*. Rongbaozhai Publishing Company, 2007. 253 p.
4. Wei L. Ink Art Week Venice Catalogue [Exhibition catalogue]. 2018. URL: https://www.academia.edu/36534484/Ink_Art_Week_Venice_Catalogue (дата звернення: 16.02.2024).
5. Wei B. The origin and evolution of Chinese characters. *Gdańsk Studies of East Asia*. 2014. № 5. P. 25–42. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/229246973.pdf> (дата звернення: 16.02.2024).
6. Xiang J. Philosophical Dimensions of Tang Calligraphic Treatises (7–8 Centuries) : Postdoctoral Research / Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, 2018. URL: https://archiv.ub.uni-heidelberg.de/artdok/5900/1/Xiang_Philosophical_dimensions_of_Tang_calligraphic_treatises_2018.pdf (дата звернення: 16.02.2024).
7. Shi X. The Embodied Art: An Aesthetics of Chinese Calligraphy : Doctoral dissertation / University of Canterbury, 2017. URL: <http://dx.doi.org/10.26021/4518> (дата звернення: 16.02.2024).
8. Ely B. Change and Continuity: The Influences of Taoist Philosophy and Cultural Practices on Contemporary Art Practice : Doctoral dissertation / University of Western Sydney, 2009. URL: <https://researchdirect.westernsydney.edu.au/islandora/object/uws%3A6834> (дата звернення: 18.02.2024).
9. Ван В. Дослідження китайської ієрогліфіки в сучасному науковому дискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 58, № 1. С. 71–77. DOI: 10.24919/2308-4863/58-1-11.
10. Чен Ч. Сучасна китайська каліграфія в наукових дискусіях назви ХХ – початку ХХІ століття. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Мистецтвознавство. 2016. № 34. Вип. 1. С. 181–187. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/mistectvoznavstvo/Must_16_1.pdf (дата звернення: 20.02.2024).
11. Iezzi A. “Chinese Modern Calligraphy” as a Reflection of Chinese Contemporary Culture: a Comparison between Modernism (Wang Dongling) and Avant-garde (Xu Bing). 2013. P. 75–117. URL: https://www.researchgate.net/publication/309647722_Chinese_Modern_Calligraphy_as_a_Reflection_of_Chinese_Contemporary_Culture_a_Comparison_between_Modernism_Wang_Dongling_and_Avant-garde_Xu_Bing (дата звернення: 20.02.2024).
12. Новікова О. В. Китайський фарфор в музеях України: історія колекцій та атрибуція творів: дис. ... д-ра мистецтвознавства : 26.00.01 / Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури. Київ, 2021.
13. Гу С. Науковий дискурс дослідження традиційного живопису Китаю в європейському та американському мистецтвознавстві : дис. ... д-ра мистецтвознавства: 26.00.01 / Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Харків, 2021.
14. Чжоу Ч. Китайська каліграфія: від традиції до практики застосування в сучасному дизайні: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.07 / Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Харків, 2016.
15. Ван В. Тенденції дизайну китайської ієрогліфіки в сучасному візуальному просторі : дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.07 / Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Харків, 2023.
16. Ван В. Дослідження китайської ієрогліфіки в сучасному науковому дискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 58, № 1. С. 71–77. DOI: 10.24919/2308-4863/58-1-11.
17. Про Інститут: загальна інформація. Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України: офіційний сайт. URL: <https://www.oriental-studies.org.ua/uk/про-інститут/загальна-інформація/> (дата звернення: 20.02.2024).

REFERENCES

1. Müller-Yao, M.H. (2015). The Influence of Chinese Calligraphy on Western Informel Painting [Doctoral dissertation]. Heinrich Heine University Düsseldorf. URL: https://archiv.ub.uni-heidelberg.de/artdok/3932/1/Mueller_Yao_The_influence_of_Chinese_calligraphy_on_Western_Informel_painting_2015.pdf

2. Zhang Cziráková, D. (2020). *Breaking the Ink – Abstract Ink Art in Mainland China* (1st ed.). VEDA. <https://doi.org/10.31577/2020-978-80-224-1841-6>
3. Erickson, B. (2007). Wang Dongling: Creating a place for calligraphy in the realm of Contemporary art. In *Wang Dongling's works* (p. 86–89, 90–94). Rongbaozhai Publishing Company
4. Wei, L. (2018). *Ink Art Week Venice Catalogue* [Exhibition catalogue]. https://www.academia.edu/36534484/Ink_Art_Week_Venice_Catalogue
5. Wei, B. (2014). The origin and evolution of Chinese characters. *Gdańsk Studies of East Asia*, 5, 25–42. <https://core.ac.uk/download/pdf/229246973.pdf>
6. Xiang, J. (2018). *Philosophical Dimensions of Tang Calligraphic Treatises (7th-8th Centuries)* [Postdoctoral Research, Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg]. URL: https://archiv.ub.uni-heidelberg.de/artdok/5900/1/Xiang_Philosophical_dimensions_of_Tang_calligraphic_treatises_2018.pdf
7. Shi, X. (2017). *The Embodied Art: An Aesthetics of Chinese Calligraphy* [Doctoral dissertation, University of Canterbury]. <http://dx.doi.org/10.26021/4518>
8. Ely, B. (2009). *Change and Continuity: The Influences of Taoist Philosophy and Cultural Practices on Contemporary Art Practice* [Doctoral dissertation, University of Western Sydney]. URL: <https://researchdirect.westernsydney.edu.au/islandora/object/uws%3A6834>
9. Wan, W. (2022). Dosлідzhennia kytaiskoi iierohlifiky v suchasnomu naukovomu dyskursi [A study of Chinese hieroglyphics in contemporary scientific discourse] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 58(1), 71–77. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-1-11> [in Ukrainian].
10. Chen, Ch. (2016). Suchasna kytaiska kalihrafiia v naukovykh dyskusiakh nazvy KhKh – pochatku KhKhI stolittia [Modern Chinese calligraphy in scientific discussions of the title of the 20th – beginning of the 21st century.]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Seriiia “Mystetstvoznavstvo”, 34(1), 181–187. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/mistectvoznavstvo/Must_16_1.pdf [in Ukrainian].
11. Iezzi, A. (2013). “Chinese Modern Calligraphy” as a Reflection of Chinese Contemporary Culture: a Comparison between Modernism (Wang Dongling) and Avant-garde (Xu Bing), 75–117. URL: https://www.researchgate.net/publication/309647722_Chinese_Modern_Calligraphy_as_a_Reflection_of_Chinese_Contemporary_Culture_a_Comparison_between_Modernism_Wang_Dongling_and_Avant-garde_Xu_Bing
12. Novikova, O.V. (2021). *Kytaisyyi farfor v muzeiakh Ukrainy: istoriia koleksii ta atrybutsiia tvoriv* (Dysertatsiia doktorskoj dysertatsii). [Chinese porcelain in the museums of Ukraine: history of the collection and attribution of works (Doctoral dissertation).] *Natsionalna akademiia obrazotvorchoho mystetstva ta arkhitektury*, Kyiv. [in Ukrainian].
13. Hu, S. (2021). *Naukovyi dyskurs doslidzhennia tradytsiinoho zhyvopysu Kytau v yevropeiskomu ta amerykanskomu mystetstvoznavstvi* (Doktorska dysertatsiia). [Scientific discourse on the study of traditional Chinese painting in European and American art history (Doctoral dissertation).] *Kharkivska derzhavna akademiia dyzainu i mystetstv*, Kharkiv. [in Ukrainian].
14. Chzhou, Ch. (2016). *Kytaiska kalihrafiia: vid tradytsii do praktyky zastosuvannia v suchasnomu dyzaini* (Kandydatska dysertatsiia). [Chinese calligraphy: from tradition to practical application in modern design (Ph.D. thesis).] *Kharkivska derzhavna akademiia dyzainu i mystetstv*, Kharkiv. [in Ukrainian].
15. Wan, W. (2023). *Tendentsii dyzainu kytaiskoi iierohlifiky v suchasnomu vizualnomu prostori* (Kandydatska dysertatsiia). [Design trends of Chinese hieroglyphs in modern visual space (PhD thesis).] *Kharkivska derzhavna akademiia dyzainu i mystetstv*, Kharkiv. [in Ukrainian].
16. Wan, W. (2022). *Doslidzhennia kytaiskoi iierohlifiky v suchasnomu naukovomu dyskursi*. [Studies of Chinese hieroglyphs in modern scientific discourse] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 58(1), 71–77. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-1-11> [in Ukrainian].
17. Pro Instytut: zahalna informatsiia. Instytut skhodoznavstva im. A. Yu. Krymskoho NAN Ukrainy: ofitsiinyi sait. [About the Institute: general information. Institute of Oriental Studies named after A. Yu. Krymskyi of the National Academy of Sciences of Ukraine: official website.] URL: <https://www.oriental-studies.org.ua/uk/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d1%96%d0%bd%d1%81%d1%82%d0%b8%d1%82%d1%83%d1%82/%d0%b7%d0%b0%d0%b3%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b0-%d1%96%d0%bd%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f> [in Ukrainian].